

Drodzy Rodzice!

Zabawa to najważniejsza czynność dzieci. Nie nauka, nie praca, ale właśnie zabawa powinna zajmować najwięcej czasu w działalności dziecka. Dlatego w marcu proponuję Państwu temat o zabawie, a konkretnie o jednej z jej rodzajów, mianowicie zabawie konstrukcyjnej. Jest to rodzaj zabawy chyba najważniejszy spośród zabaw, gdyż opiera się na manipulacji rąk. W artykule podaję również informacje dotyczące dzieci młodszych niż przedszkolaki, dlatego mam nadzieję, że będzie on przydatny także dla tych z Państwa, którzy mają również młodsze dzieci. Zapraszam do lektury i ...oczywiście zabawy z dziećmi w domu.

Zabawy konstrukcyjne dzieci

Zabawa konstrukcyjna jest to każda czynność zabawowa, w wyniku której powstaje określony **wytwór**. Wytwór taki może:

- * zostać sporządzony z danego materiału rękami dziecka, np. budowla z klocków, ludziki z plasteliny
- * zostać uformowany za pomocą odpowiednich narzędzi, np. babka z piasku z pomocą wiaderka i łopatk, rysunek- przy pomocy ołówka, kredek
- *dziecko może też konstruować wytwór w swojej wyobraźni, sporządzić go według modelu, wzoru.

Do zabaw konstrukcyjnych zalicza się te czynności, w toku których dziecko świadomie i intencjonalnie zmierza do zrobienia i uzyskania jakiegoś wytworu i dostrzega rezultaty swojego działania. Zabawy konstrukcyjne różnią się zatem od prostych czynności manipulacyjnych, gdyż nie są przypadkowe, mają cel, a dziecko poświęca im swą uwagę.

W rozwoju zabaw dziecka czynności konstrukcyjne pojawiają się bardzo wcześnie. Początkowo są one połączone z czynnościami manipulacyjnymi, które tu dominują, np.: przesypywanie piasku do foremek, grzebanie patykiem w ziemi, przenoszenie klocków, gromadzenie różnych przedmiotów w coraz to innym miejscu. Dziecko wykonuje tu dużo ruchów lokomocyjnych- jest to charakterystyczne dla 2-3 pierwszych kwartałów 2 r.ż. W drugim półroczu 2 r.ż. krystalizują się zaczątki nowych form działania: naśladownictwo- przydatne do zabaw tematycznych i organizowanie materiału w celu uzyskania wytworu. Według Szumana u dzieci rozwija się proces uświadamiania sobie własnych i cudzych sposobów działania, np. najpierw dziecko stawia klocki jeden na drugim nieporządknie, a w 2 r.ż. uczy się stopniowo budować coraz wyższe wieże z klocków, które się nie przewracają- na podstawie własnych doświadczeń i rady dorosłych.

Na rozwój zabawy konstrukcyjnej wpływają warunki, w jakich dziecko się wychowuje i jego doświadczenia, a także materiał i narzędzia pomocnicze (klocki, papier, nożyczki, plastelina) - dziecko musi bowiem mieć daną okazję do zabawy nimi. Jeden z psychologów - Buhler do zabaw konstrukcyjnych zalicza: budowanie z klocków, gliny, piasku, rysowanie, pisanie, robienie wycinanek, układanie obrazków, przyszywanie guzików, robienie łańcuchów, puszczanie baniek mydlanych, rzucanie cieni na ścianę, opowiadanie i śpiew.

Początki zabaw konstrukcyjnych mamy u dzieci dwuletnich, jednak największy wzrost następuje w wieku przedszkolnym, od 4 r.ż. Ok. 1/5 zabaw w przedszkolach stanowią zabawy konstrukcyjne, u chłopców jest znacznie więcej rodzajów tych zabaw niż u dziewczynek. W miarę rozwoju dziecka mamy do czynienia z wykorzystywaniem materiału coraz bardziej różnorodnego, dzięki czemu wzbogaca się treść i formy wytworów dzieci oraz z usprawnianiem samej techniki tych czynności konstrukcyjnych.

Klocki są materiałem najczęściej wykorzystywanym w zabawach konstrukcyjnych. Dziecko buduje wytwory z góry zaplanowane lub kształtuje je powoli w miarę rozwoju zabawy, a wytwór nazywa wówczas po ukończeniu. Często też dziecko konstruuje wytwór według określonego wzoru, np. w formie modelu z klocków lub rysunku albo też po demonstracji.

Budowle z klocków - etapy rozwojowe:

- * początki zabaw konstrukcyjnych spotyka się u dzieci 1,5- rocznych
- * 2- i 3-latki szeregują klocki i ustawiają je najpierw pionowo w wieże (gł. 2-latki), a potem poziomo w pociągi (3-latki)
- * dzieci 4-letnie ustawiają budowle dwuwymiarowe
- * 5-latki zamykają przestrzeń w strukturach trójwymiarowych, a
- * 6-latki znów budują konstrukcje dwuwymiarowe.

Najpierw więc dzieci budują wieże, potem pociągi, ściany, schodki, płoty, ogrodzenia - na płaskiej powierzchni, np. na stole, podłodze, a następnie domy, fabryki, samochody, fortece trójwymiarowe. Początkowo dzieci używają klocków sześciennych, potem w kształcie graniastosłupów, walców, stożków, łuków. Używają także patyczków, deseczek, kamieni, kawałków kory, a więc materiałów naturalnych.

Im dziecko jest starsze, tym dłużej może budować, z zajęciem i uwagą ulepszać swoje dzieła. Dziecko 2-3-letnie ciekawi przede wszystkim sam proces budowania, pomysły szybko się zmieniają i cel pracy również jest niestały. Dziecko 4-letnie często zmienia swój plan, ale

gdy widzi, że początkowy wytwór zaczyna przypominać coś innego, wówczas zmienia pomysł. Dzieci przedszkolne mają jednak przynajmniej częściowo zarysowany plan całości konstrukcji, zaś całkiem bezplanowo i chaotycznie budują dzieci najmłodsze. Dzieci starsze najbardziej ciekawi sam wytwór, gotowy wynik czynności niż samo budowanie.

Dzieci wykorzystują też w swoich zabawach materiał techniczny, który pozwala na złożone konstrukcje z drewna, metalu, plastiku, materiału higienicznego i barwnego. Jest on najlepszy dla dzieci starszych, gdyż jest trudniejszy w użyciu.

Budowanie według wzoru- czynność budowania wg wzoru wymaga bardziej niż w budowaniu dowolnym operacji analityczno- syntetycznych(wyodrębnianie elementów składowych przedmiotu, klasyfikacja, porównywanie materiału modelu i materiału budowlanego, planowanie sposobu postępowania, kontrolowanie etapów budowy). Już dzieci 3-letnie odwzorowują model z klocków po demonstracji, 4-latki bez niej (pociąg, mostek), a 5- i 6-latki bardziej skomplikowane modele(bramka, schodki). Dziecko początkowo odtwarza model metodą prób i błędów, potem obserwuje, dostrzega szczegóły i odtwarzanie staje się bardziej przemyślane.

Konstrukcje z materiału plastycznego- zalicza się tu takie materiały jak: plastelina, glina, piasek, modelina, które stanowią jednolitą masę, bryłę, jaką trzeba dopiero uformować- bądź to rękoma, bądź za pomocą narzędzi. Najwcześniej dziecko wykorzystuje w swoich zabawach piasek, ziemię i błoto, wypełniając nimi różne formy, przesypując i nakładając. Dzieci 3-letnie usypują z piasku kopce, drążą rowy. Dzieci często budują te babki, tunele po coś- dla lalki, aby przejechał pociąg. Starsze dzieci budują już planowo i umieją nazwać wytwory. Dzieci 2-letnie wiercą w plastelinie otwory, wgłębienia, rozrywają ją na kawałki i skleją ją z powrotem. 3-latki formują plastelinę, aby ukształtować określony przedmiot, np. packi, rogaliki. Dzieci 3-4-letnie przejawiają dużą pomysłowość i mają bogatą wyobraźnię. Ich wytwory są wysoce oryginalne. Forma wytworów jest jednak uboga i uproszczona, przeważa jednocześnie, np. wałek pionowo stojący to człowiek. Dziecko pomija szczegóły, przedstawiając zasadniczą część przedmiotu. Najbardziej prymitywne są formy manipulacyjne- dziecko odrywa, ugniata i łączy nieukształtowane bryłki ze sobą, tworzy tzw. formy podstawne ukształtowane przez styczność z podłożem np. grzybek z kapeluszem. Kolejną formą jest forma geometryczna lub giętka np. 2 wałeczki na bryłce to okręt. Tylko nieliczne wytwory dzieci 3-4-letnich mają formy giętke i gładko wymodelowane. Następnie wzbogaca się tematyka wytworów- ludzi i zwierząt, pojawiają się tematy złożone np. małpka na drzewie. Wzrasta sprawność motoryczna, ulepianki są więc bardziej kompletne, lepiej

wymodelowane, mają więcej szczegółów. Im starsze dziecko, tym więcej ulepień trójwymiarowych, zanikają płaskie.

Znaczenie zabaw konstrukcyjnych

- * mają wszechstronne znaczenie dla rozwoju psychicznego dziecka
- * rozwijają wyobraźnię przestrzenną(przestrzeń 2- i 3-wymiarowa)
- * uczą projektowania i planowania(co jest przydatne potem w nauce)
- * budowanie według modelu rozwija umiejętność analizy i syntezy oraz porównywania
- * uczą podporządkowania się zadaniu, zmierzania do celu, wytrwałości, cierpliwości, współdziałania, podziału ról
- * kształcą sprawność motoryczną ręki, wrażliwość sensoryczną, wyrabiają poczucie ład i estetyki
- * Wpływają na uspołecznienie dziecka(małe dzieci budują same sobie, 4-5-latki razem, a 6-latki współdziałają w budowaniu).

Zabawy konstrukcyjne wywodzą się z procesów analizy i syntezy, dzięki którym jest możliwe porównywanie dla ustalania podobieństw i różnic, także w myśleniu i rozumowaniu abstrakcyjnym.

Małe dzieci poznają wszystko globalnie, porównują całościowo, potem wskazują podobieństwa i różnice. Kiedy dziecko dobrze pozna przedmiot i ma ich kilka do dyspozycji, chce je łączyć ze sobą, zsuwać, stawiać jeden na drugim, wkładać jeden do drugiego(tworzy syntezy) oraz burzy, rozmontowuje i dzieli na kawałki(analizy). Podczas takich czynności dziecko dużo mówi, zatem mowa towarzyszy tu poznawaniu przedmiotów, porównywaniu, ich syntezie i analizie- dziecko głośno mówi o tym, co robi, np. budując z klocków, c pomaga mu skupić uwagę i nadać sens czynnościom.

Dziecku trzeba pokazać możliwości konstrukcyjne klocków, dorosły musi bawić się razem z nim. Najlepiej, gdy zacznie dorosły- najpierw sam bawi się z zainteresowaniem, więc dziecko też chce się tak bawić, dorosły obdarza dziecko uwagą, cieszy się, gdy dziecku się coś udaje, śmieje się z efektu zburzenia i od razu zachęca do budowania od początku, zachęca też dziecko do mówienia; jest to podtrzymywanie dziecięcej aktywności).

Przykłady zabaw dla małych dzieci

- * Zbuduj wysoką wieżę
- * Zbudujemy bramy(dla samochodów)

- * Garaże z klocków
- * Ulice z klocków
- * Układane obrazki(elementy np. z Zestawu zabawek edukacyjnych)np. Pies i buda, Domek i dziewczynka, Domek i dzieci
- * Historyjki ilustrowane układanymi obrazkami(rozwijają mowę), np. Dzieci zbierają jabłka w sadzie, Na spacerze, Zbieranie grzybów, co miś i chłopiec zobaczyli w lesie?
- * Oglądanie obrazków, rozcinanie ich na części i składanie ich w sensowną całość. Dziecko ogląda obrazek, mówi, co on przedstawia, obserwuje rozpadanie się tej całości na części- rozsuwanie lub rozcinanie, stara się połączyć w całość, np. Ułóż jabłko, Złóż przecięty obrazek
- * Słuchaj i dokończ- dziecko ma dokończyć różne zdania, np. Co widzę na ulicy?, Co mama ugotowała?, W co się ubrać?(w tych zabawach dorosły i dziecko zmieniają się rolami, dziecko ćwiczy konstruowanie wypowiedzi, rozwija mowę, doskonali analizę i syntezę).

Opracowała Marta Bogusz